Beirniadaeth Cystadleuaeth 343
Barddoniaeth Bl. 10 ac 11 (Fy Nghymru)
Beirniad – Sian Northey

Mae'n gysur mawr i mi fod yna 21 o bobl ifanc yn fodlon neilltuo amser i ysgrifennu cerdd, a bod yna 21 o bobl ifanc yn fodlon rhyddhau eu cerddi i gael eu beirniadu mewn cystadleuaeth. Tydi o ddim yn beth hawdd i'w wneud, hyd yn oed o dan glogyn ffug enw.

Mi allai "Fy Nghymru" fod wedi cael ei osod fel testun mewn eisteddfod unrhyw bryd yn y can mlynedd diwethaf. Hynny efallai arweiniodd at fy mhrif feirniadaeth o nifer o'r cerddi – roedd tueddiad iddynt fod ychydig yn ystrydebol a pheidio gwneud llawer mwy na rhestru gwahanol ffeithiau am Gymru, a'r rhai hynny yn aml iawn yn ffeithiau eithaf cydnabyddus. Ond roedd y goreuon yn gadael i mi weld fy ngwlad o safbwynt gwahanol.

Mi ydw i wedi rhannu'r cerddi yn ddau ddosbarth, ond hyd yn oed yn y cerddi dw i wedi'u gosod yn yr ail ddosbarth roedd yna bethau arbennig, ym mhob un ohonyn nhw. Dyma ychydig sylwadau ar waith bob un o'r beirdd hynny, heb fod mewn unrhyw drefn benodol.

Cennin Pedr. Dyma gerdd eithaf syml yn sôn am gwm penodol, ond fel gyda chân Huw Chiswell y cyfeirir ati gan y bardd, mae hynny yn cynrychioli cariad pawb at eu rhan nhw o Gymru.

Harlech Ddu. Ceir rhestr o'r holl lefydd bach ble mae Cymru'n bodoli i'r bardd – bwrdd Sul Mamgu, dŵr oer yr afonydd, piano bach coch ac yn y blaen, ac yna sylw mwy cyffredinol ar y diwedd ynglŷn â pharhâd. Mae yna obaith cynnil hyfryd yn y gerdd er enghraifft "y nodyn anghywir sy'n troi'n gywir."

Y Ddafad Golledig. Dyma'r unig gerdd a gyflwynwyd mewn llawysgrif (pdf trwy'r Porth) ac roedd hynny rhywsut yn cyd-fynd â'i symlrwydd. Roedd ailadrodd y pennill cyntaf fel y pennill olaf yn effeithiol.

Wyn. Gan Wyn cawn gerdd am ymdeimlad y bardd o hanes ei ardal "rhwng y llechi llwyd a chysgod y llyn" a sut mae hynny'n rhoi gobaith iddo. Os 'da chi'n darllen y feirniadaeth hon darllenwch y llinell yna yn uchel – tydi ei sŵn hi'n hyfryd, a tydi'r ffaith nad oes gan lyn gysgod yn gwneud i chi stopio a meddwl?

Vic Tomatos. Cerdd am Bont Drefechan sydd yma a'r angen "os, drwy wyrth, y dringwn o'r dibyn at oroesiad" i gofio protestwyr dewr y gorffennol.

Dw i'n siŵr y byddai wedi bod yn gysur i'r protestwyr hynny wybod y byddai person ifanc yn eu harddegau yn 2026 yn sgwennu amdanynt.

Sinsir. Cerdd o ddau bennill – un yn disgrifio fel oedd pethau a'r ail yn dechrau gyda'r geiriau "Ond heddiw…" Efallai bod yna ormod o bentyrru delweddau i fy chwaeth i, ond maen nhw'n drawiadol ar adegau, megis "sibrydodd y cefnforoedd emynau."

Seren. Cerdd am lwyddiant tîm pêl droed dynion Cymru yn y gêm yn erbyn Gwlad Belg yn 2016, ac yn ogystal â'r copi Word mi ges i gopi wedi'i argraffu ar ben llun o gefnogwyr y wal goch. Mi oeddwn i'n hoffi'r canolbwyntio ar un digwyddiad a hynny'n cynrychioli teimladau'r bardd am ei Gymru.

Rhyfelwr Gwir Harlech. Mi oeddwn i'n hoffi'r ffug enw! Ac er nad oes yna unrhyw beth gwreiddiol iawn yn y gerdd mae'n wir bosib teimlo diffuantrwydd cariad Rhyfelwr Gwir Harlech at ei wlad a'i phobl.

Llwyn Têr. Mae rhyw anwyldeb yng ngherdd Llwyn Têr, a'i neges mai nad y cestyll a'r mynyddoedd na hyd yn oed y traddodiadau ydi ei Gymru o, ond yn hytrach ei gartref a'r bobl mae'n eu caru.

Lili Wen. Mae Lili Wen yn sôn am bob math o bethau sydd yng Nghymru. Efallai ei bod yn ormod o restr, ond mi oeddwn i'n hoff iawn o'r ddelwedd ar ddiwedd y gerdd o'r ddraig yn gafael yn ei llaw.

John Albert Jones. Dyma fardd arall lle, er nad oes yna efallai bethau newydd iawn yn cael eu dweud ganddo, mae'n gallu defnyddio ei gerdd (a hyd yn oed ei ffug enw) i ddangos cryfder ei gariad at Gymru.

Enid Newham. Mi wnaeth y llinell gyntaf, 'Mae'r cloc yn taro naw, a'r byd yn mynd yw [sic] le' wneud i mi ddisgwyl mwy o wreiddioldeb nac a gafwyd yng ngweddill y gerdd. Dw i'n cael yr argraff ei fod wedyn wedi meddwl 'well i mi sôn am hyn a well i mi sôn am y llall'.

Dyfal doncwr. O'r cerddi sy'n rhestru'r pethau disgwyliedig dyma un o'r goreuon. Mae mewn mydr ac odl sydd yn llifo'n naturiol ac mae'r amheuaeth yn y diwedd hefyd yn ei chodi i dir uwch.

cyllell. Dw i'n hoff iawn o'r ddau bennill cyntaf a'r ail adrodd sydd ynddynt, ond efallai bod y trydydd a'r pedwerydd pennill yn llai gwreiddiol, sydd yn drueni.

Arianrhod Eurwen. Cerdd arall lle mae pethau disgwyliedig yn cael eu rhestru, ond mi oeddwn i'n hoffi'r ddelwedd o bopeth yn plethu efo'i gilydd fel brethyn.

Arad. Mae hon yn gerdd uchelgeisiol ond efallai ychydig yn annelwig oherwydd hynny. Er hynny mae yna gymaint o bethau da ynddi hefyd, ac mi wnes i ei darllen sawl gwaith a phendroni cryn dipyn drosti.

Rhoces. Mae gan Rhoces iaith naturiol a chywir ac mae'r gerdd yn llifo'n rhwydd. Y gwendid yw nad oes yna unrhyw wreiddioldeb mawr yna. Mi fedra i ddychmygu y gallai Rhoces ysgrifennu geiriau caneuon "canol y ffordd" – ac nid beirniadaeth o gwbl ydi hynna!

Ac yna mi oedd fy ngwaith yn mynd yn anoddach gyda phedwar bardd oedd yn dod i'r brig gen i: **Cwrt, Titw Tomos Las, Teg a Non.** A tydi'r Urdd ddim yn caniatáu i ni rannu gwobrau.

Cwrt. Mae yna rywbeth yn arbennig am y gerdd hon. Mi oeddwn i'n uniaethu efo'r awydd i beidio neud ffỳs, yn gwingo wrth ddarllen am sgrechiadau'r iaith yn cuddio tu ôl i gefnau ei chefnogwyr, ac yn eithriadol falch o'r llygedyn o obaith yn y "Tell me more about it" sydd yn gorffen y gerdd.

Titw Tomos Las. Mae hon yn gerdd hir. Cerdd am Ddeallusrwydd Artiffisial, AI, ydi hi yn y bôn. AI sy'n cael ei gyfarch gan y bardd, ac mae'n gwneud i ni ystyried AI yng nghyd-destun cenedl fach ac iaith leiafrifol. Cerdd fydd yn aros yn y cof.

Teg. Yr hyn dw i'n hoffi am gerdd Teg yw bod angen meddwl ychydig pwy sy'n siarad. Mi ydw i'n credu mai Cymru ei hun sy'n deisyfu am "…y cyfle i fyw unwaith 'to,/Ac am gael bod yn ifanc am un dydd 'to." Mae yna gymaint o dristwch yn y llinellau yna.

Non. Pwt o stori, efallai stori wir, wedi'i hadrodd yn gynnil a thwyllodrus o syml geir gan Non. Ond mae'r olygfa yn y caffi wir yn rhoi darlun o Gymru heddiw ac o'r ddeuoliaeth a'r tyndra sy'n bodoli i gymaint ohonom, yn ogystal â'r "cilcyn o heulwen" a geir ambell dro. Dw i'n edmygu ei hymdeimlad â rythm llinell, ei gallu i beidio pregethu (ydi hi'n llithro fymryn, fymryn lleiaf oddi wrth hyn yn y pennill olaf ond un?), a'i ffydd yn y darllenydd i weld a dehongli.

Roedd hi'n anodd iawn dewis rhwng y pedwar bardd hwn. Weithiau tydi o ddim byd ond chwaeth un beirniad unigol ond mi hoffwn i roi'r wobr gyntaf i

Non, yr ail i Cwrt, a’r drydedd wobr i Titw Tomos Las. Petai pedair gwobr mi fyddai Teg hefyd yn cael ei gwobrwyo.

Diolch o galon i bawb am gystadlu – mi ydw i wedi cael cymaint o bleser o edrych ar Gymru trwy lygaid pobl ifanc.